

Egresits Ferenc

Törvény és szabadság. A jézusi „többlet”

A hegyi beszéd fogalma és tartalma többé - kevésbé ismert még a kereszténységtől távol lévő emberek körében is. Ennél azért jóval nagyobb baj, hogy a magukat az európai keresztény kultúrkörhöz tartozók sem jutnak sokkal tovább. Szellemisége pedig még a magukat „gyakorló kereszténynek” tartóktól is gyakran nagyon távol áll. **Korunk embere felületesen úgy gondolja, hogy a mózesi 10 parancson túl, a hegyi beszéd elvárásain pedig bőven innen található.** Így fordulhat elő, hogy a hegyi beszéd követelményeit az evangéliumi tanácsokkal együtt egyszerűen a „kevesek”, a beavatottak, a klerikusi és szerzetesi rendbe tartozók hatáskörébe utalják.

A 20. század egyik meghatározó teológusa **Leo Scheffczyk**: A katolikus hit világa című könyvének egyik fejezetében **nagyszerűen mutat rá a katolikus hitben megtalálható többletre mind az ember, mind Isten részéről.** Scheffczyk arról a többlettről beszél, amelyet Szent János egyszerűen **Szeretetnek** nevez. Ez a többlet Isten részéről a megtestesülés és megváltás csodája, az ember részéről pedig ennek nagylelkű elfogadása. Gyönyörűen és mintaszerűen foglalja össze ezt a lelkeséget a jezsuiták jelmondata: **„Mindent Isten nagyobb dicsőségére”.**

Sirák fia könyve ellent mond mindazoknak, akik Isten parancsait az emberi közmegegyezés szabályai szintjére kívánják helyezni, féltik az ember szabadságát, megkérdőjelezi azok alapvető irányát és célját: „Isten adta az embernek parancsait és törvényeit. Módodban áll, hogy megtartsd... amire vágyakozol, azután nyújtsd a kezed. Mert igen gazdag az Isten bölcsessége...”/Sir 15,15-20/. **Az ember tehát képes megtartani a törvényt.** Isten minden parancsa az ember javát szolgálja. **Nem az ember leigázása, hanem szabadságban való megtartása és méltóságában való felemelése a végső cél.** Ne féljünk Isten parancsaitól, azok irántunk való szeretetének kifejezései. Másképp a többlet szeretet jelei.

Szent Máté evangéliumának 5. fejezetében összevontan található Jézus Törvényre vonatkozó tanítása. *„Ne gondoljátok, hogy megszüntetni jöttem a törvényt vagy a prófétákat. Nem megszüntetni jöttem, hanem teljessé tenni. Bizony mondom nektek, míg ég és föld el nem múlik, egy i betű vagy egy vesszőcske semvész el a törvényből, hanem minden beteljesedik. Aki tehát csak egyet is eltöröl e legkisebb parancsok közül, és úgy tanítja az embereket, azt igen kicsinek fogják hívni a mennyek országában. Aki viszont megtartja és tanítja őket, az nagy lesz a mennyek országában. Ezért mondom nektek: ha igazságotok nem múlja felül az írástudókét és a farizeusokét, nem juttok be a mennyek országába. Hallottátok, hogy a régiiek ezt a parancsot kapták: Ne ölj! Aki öl, állítsák a törvényszék elé. Én pedig azt mondom nektek: Már azt is állítsák a törvényszék elé, aki haragot tart embertársával. Aki embertársát ostobának nevezi, állítsák a nagytanács elé. Aki azt mondja neki, hogy te bolond, méltó a pokol tüzére. Ha tehát ajándékot akarsz az oltáron felajánlani, és ott eszedbe jut, hogy embertársadnak valami panasza van ellened, hagyd ott ajándékodat az oltár előtt, s menj, előbb békülj ki embertársaddal, aztán térj vissza és ajánld fel ajándékodat. Ellenfeleddel*

szemben légy békülékeny idejében, amikor még az úton vagy vele, nehogy átadjon ellenfeled a bírónak, a bíró pedig a poroszlónak, és börtönbe kerülj. Bizony mondom neked, nem szabadulsz ki, amíg az utolsó fillért is meg nem fizeted. Hallottátok a parancsot: Ne törj házasságot. Én pedig azt mondom nektek, hogy aki bűnös vággal asszonyra néz, szívében már házasságtörést követett el vele. Ezért ha jobb szemed megbotránkoztat, vágd ki és dobd el! Inkább egy tagod vesszen oda, mintsem az egész tested a kárhozatra jusson. Ha jobb kezed visz bűnbe, vágd le és dobd el! Inkább egy tagod vesszen oda, mintsem az egész tested pokolba kerüljön. Ezt is előírták: Aki elbocsátja feleségét, adjon neki váló levelet. Én pedig azt mondom nektek, hogy aki elbocsátja feleségét – hacsak nem parázناسága miatt –, okot ad neki a házasságtörésre. S aki elbocsátottat vesz feleségül, házasságot tör. Hallottátok ezt a régieknek szóló parancsot is: Ne esküdjél hamisan, hanem tartsd meg az Úrnak tett esküdet. Én pedig azt mondom nektek: Egyáltalán ne esküdjetek, sem az égre, mert az Isten trónja, sem a földre, mert az lába zsámolya, sem Jeruzsálemre, mert az a nagy Király városa. Még saját fejedre se esküdjél, mert egyetlen hajszáladat sem tudod fehérré vagy feketévé tenni. Így beszéljetek inkább: az igen igen, a nem nem. Ami ezenfelül van, a gonosztól való. Hallottátok a parancsot: Szemet szemért és fogat fogért. Én pedig azt mondom nektek, ne álljatok ellent a gonosznak. Aki megüti a jobb arcodat, annak tartsd oda a másikat is! Aki perbe fog, hogy elvegye a ruhádat, annak add oda a köntösödet is! S ha valaki egy mérföldnyire kényszerít, menj vele kétannyira! Aki kér, annak adj, s attól, aki kölcsönt akar tőled, ne tagadd meg! Hallottátok a parancsot: Szeresd felebarátodat, és gyűlöld ellenségedet. Én pedig azt mondom nektek: szeressétek ellenségeiteket, és imádkozzatok üldözőitekért! Így lesztek fiai mennyei Atyátoknak, aki fölkelti napját jókra is, gonoszokra is, esőt ad igazaknak is, bűnösöknek is. Ha csupán azokat szeretitek, akik szeretnek benneteket, mi lesz a jutalmatok? Nem így tesznek a vámosok is? S ha nem köszöntitek, csak barátaitokat, mi különöset tesztek? Nem így tesznek a pogányok is? Legyetek hát tökéletesek, amint mennyei Atyátok tökéletes! kérdés, kitől, milyen szándékkal... Talán egy írástudó aggodása, egyszerű szabadulni vágyó polgár.” (Mt5.17-37).

Itt most nem áll szándékunkban a hegyi beszéd irodalmi és műfaji adottságával kimerítően foglalkozni. Elég, ha megállapítjuk, hogy beszédgyűjteményről van szó, amelynek nagy része kérdésekre adott felelet formájában lett megfogalmazva. Ki lehetett a kérdező? Nem tudjuk, nem tudhatjuk. Már a feltételezett kérdező meghatározatlansága is nagy segítséget jelenthet korunk olvasója vagy hallgatója számára. Lehetett egy farizeus, írástudó, akit felháborított Jézus törvénnyel kapcsolatos álláspontja. Féltette az eddigi biztos vallási és állami rendet. De pont így lehet egy egyszerű polgár, aki már „besokallt” a sok előírástól, elege van abból, hogy számára mindent előírnak, visszaélnék lelkiismeretességével csak pont a lényeg nem látható. **Hányszor, de hányszor jellemez minket is ez a két fajta hozzáállás a törvényhez.** Mindkét irányból akár magunkra is ismerhetünk, hisz éppen mi lehetünk a kérdezők. Akkor viszont Jézus válasza is pont nekünk szól.

Tovább gondolva a kérdéseket felfedezhetjük azt a kétfajta kísértést, mely legtöbbször jelen van érzéseinkben, amikor a törvénnyel kerülünk kapcsolatba. Olyan könnyű beleesni abba a hibába, hogy a törvényre, mint nem kívánatos teherre vagy kényszerre tekintünk. Nem ritka azonban az a szemlélet sem, amikor a törvényt szinte feleslegesnek tekintjük, hiszen ránk nem jellemző annak megsértése: nem öltem, nem raboltam! Gyakran gondoljuk

úgy, hogy az ilyen törvénynek könnyen meg tudunk felelni, akár önerőből is. Így a törvény minden szempontból távol áll tőlünk.

Jézus nagyon finoman, de határozottan helyre igazítja mindkét tévedésünket: 1. **A törvény nem ad hoc, esetlegesen ellenünk és boldogságunk ellenében meghozott döntés, hanem a többlet szeretet és gondoskodás konkrét kifejezése.** A teremtés és megváltás többlet szeretete az egyetlen jogos indíték. A gondviselő Isten jóságos óvó és védő lehajlása a konkrét emberhez. Akinek ezzel kapcsolatban kételyei lennének, próbáljon ki egy gondolatsort a 10 parancsolat felebarátra nézve kötelező előírás bármelyikével. Mi történik akkor, ha a parancsra nem úgy tekintünk, mint ránk vonatkozó tiltásra, hanem úgy, hogy pont így vonatkozik minden más embertársunkra, velünk kapcsolatban pedig leginkább arra az emberre, aki nekünk kárt kíván okozni a törvény megszegésével. A „ne ölj” parancs például nem csak engem korlátoz, hanem más felől éppen az én épségem, egészségem, életem védelmezője és biztosítója. 2. **Védekezésünk, miszerint a Törvény nem vonatkozhat ránk, hiszen nem garázdálkodtunk, nem öltünk, tudatosan nem okoztunk kárt másnak, annak jele, hogy nem ismerjük fel: a bűnnek nemcsak történelme és törvényszerűsége, hanem lélektana is van.** Gondoljunk csak a gyermek veszekedések gyakori belső felmentéseire: „Úgy kezdődött, hogy...!” A legritkább, hogy a bűn elkövetése a parancsolatban megnevezett tiltott tett elkövetésével kezdődjék. Ezért érdemes odafigyelni és megszívlelni Jézus szavait: „*aki haragot tart embertársával..., aki bűnös vággyal asszonyra néz..., aki elbocsátja feleségét..., aki megüt..., aki perbe fog..., ha valaki kényszerít...!*” Jézus arra tanít, hogy a súlyos bűnök elkövetésének is van előzménye. Apró bukdácsolások, áthágások, törvényszegések, hazugságok, becstelenségek jelzik a megtett utat. Jézus azonban nem áll meg itt, a lényegre hívja fel a figyelmet miszerint ezt a problémát az ember egyedül csak önmagára számítva nem képes megoldani. Ismét előjön a többlet kérdése, mégpedig a kapott kegyelem formájában: Jézus Krisztusban. Röviden és találóan ezt így rögzíti a Katekizmus: „A törvény nem szűnt meg, de az embernek ismételtelen fel kell azt fedeznie Jézus személyében, akiben a törvény elérte tökéletességét.” **Fontos lenne, hogy napjaink embere – aki egyre több területen kénytelen felismerni a pozitív gondolkodás és hozzáállás szükségességét – felismerje az ó- és újszövetségi törvények igazi többletét, értékét. Jó lenne azonosulni a zsoltáros imájával: „Törvényeidet szeretem Uram, mert azok jók!”**

A hegyi beszéd tehát a ma élő keresztény számára is a legfontosabbat, a lényegét a boldogságot kínálja: Boldogok...! A kínálatot tevő és bevégző pedig ugyanaz az Isten, aki végtelen szeretetében lehajol az emberhez, hogy önmagához emelje. A keresztény eszme itt találja tág, mindent átfogó egységének biztos alapját és célját. Jézus nem véletlenül jelzi annyiszor: „én értem és az evangéliumért!” **Ha biztos az alap és a cél, akkor adott az irány:** ennek gondolatban, szóban és cselekedetben való megnyilvánulását hívjuk általában jó szándéknak. Két ember találkozik. Valamit mindenképp el kell mondanom neked, szól az első. Mire a második: Mielőtt elmondanád három kérdésre válaszolj. Amit mondani akarsz, igaz? Ha, igen, valamelyikünknek vagy valakinek a javát szolgálja? Ha igen, miután elmondtad nagyobb kedvünk lesz majd élni? E. Fromm ezek figyelembe vételével beszél a helyes érületről, amely ebben az esetben nem lehet más a többletet fel- és elismerő viszontszeretet. Ezért mondhatja Jézus: ha igazságotok nem múlja felül... Ebben a kitételben is az aggódó szeretet figyelmeztetését és a többlet szeretetre való meghívást kell látnunk.

A hittanóra előtti számtan óráról a felületes törlés következményeként ott maradt a táblán az összeadás jele. Mi ez kérdezi a hitoktató? A gyermekek egymást túllicitálva mondják: meg jel, az összeadás jele, pluszjel, kereszt. Igen, eszmél magára a hitoktató, kereszt, pluszjel, a többlet szeretet jele. **Krisztus keresztje a hegyi beszéd foglalata: a többlet szereteté.**

Minden kedves olvasónak Weöres Sándor versével kívánok elmélyült a Húsvét örömébe vezető nagybőjti időt kívánok:

Weöres Sándor: Kereszt-árnykép

A kereszt felső

ága égre mutat,

nagy örömhírt tudat:

„itt van a te utad”

a kereszt két karja a lége szétszalad,

rajta sovány kezek tört vért virágzanak:

„vigyázz: ör a lélek, de a test megszakad,

kétfelé visz ösvény s te szabad vagy, szabad”

a keresztnek alsó

ága földre mutat:

„vesződj: itt áss kutat,

lásd benne arcodat.”